

KÖZGAZDASÁGTAN I.

BMEGT30A003

HÉTFŐ: 8:15–10:00 (Q-II)

HÉTFŐ: 10:15–12:00 (QAF14)

PIACSZERKEZETEK 1. Versenyzői piac és monopólium 24–25. FEJEZET

Dr. Ligeti Zsombor

ligetizs@kgt.bme.hu

Fogadóóra: Hétfő 12–14, QA215

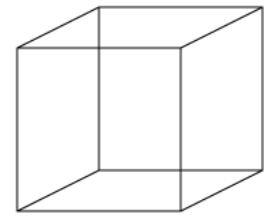
2019. 11. 11.

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar • Közgazdaságtan Tanszék

BMEGT30A003 - Ligeti Zsombor

ISMÉTLÉS

- **Racionális termelői magatartás:**

$$\max_y \pi(y) = \max_y [r(y) - c(y)]$$

kf. $y = (x_1, x_2); p = p(y), \frac{dp}{dy} < 0$

- Első rendű feltétel (**ERF**): $M\pi := \frac{d\pi}{dy} = 0 = \frac{dr(y)}{dy} - \frac{dc(y)}{dy}$

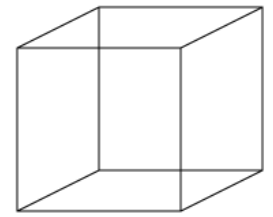
$$MR(y) = MC(y)$$

- Másodrendű feltétel (**MRF**): $\frac{dM\pi}{dy} < 0 \rightarrow \frac{dMR(y)}{dy} < \frac{dMC(y)}{dy}$

- **Versenyzői piac: piaci ár számára adottság.**

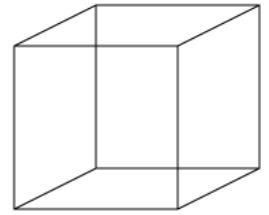
Miről szól a mai előadás?

- Miért gagyi a **TESCO**-csomagolás?
- Miért nem lehet leülni a reptéri váróban?
- Miért piszkos, romos a fala az afrikai közkórházaknak?
- Miért kellett betiltani a Costa Coffee **FAIR TRADE** bizniszét?
- A Starbucksban miért kerül többbe a „**White Chocolate Mocha**”, mint a „**Cappuccion**”?
- Amerikában tényleg olcsóbb a szex a „**latin lover**”-eknek?
- Miért adtak 5 euró kedvezményt a berlini bordélyházakban annak, aki biciklivel érkezett?

Miről szól a mai előadás?

- **Miért utaznak a diákok olcsóbban, mint a tanárok?**
- **Miért kapnak kedvezményt a nagycsaládosok a strandon?**
- Az éjszakai szórakozó helyekre a belépés miatt (volt) drága a fiúknak és miért ingyenes a lányoknak?
- Kevesebbet fizessenek-e a lányok a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításért?
- Több pénzt kapjanak-e a férfi nyugdíjasok?

2019. 11. 11.

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar • Közgazdaságtan Tanszék

BMEGT30A003 - Ligeti Zsombor

TARTALOM

1. PIACSZERKEZETEK

- 1.1. Versenyzői piac vs Monopólium
- 1.2. Haszonkulcsos árképzés, Lerner-index
- 1.3. Miért jönnek létre monopóliumok
- 1.4. Monopólium hatékonyságvesztése
- 1.5. Versenyszabályozás

2. MONOPOLISTA VISELKEDÉS

- 2.1. Árdiszkrimináció
- 2.2. Termékdifferenciálás

1. PIACSZERKEZETEK

PIACSZERKEZETEK

„Piaci erő, hatalom”: a piaci ár feletti befolyás

	Tökéletes verseny	Monopolisztikus verseny	Oligopólium	Tiszta monopólium
Vállalatok száma	sok	sok	néhány	egy
Piaci verseny	erős	erős	korlátozott	nincs
Termék	homogén	differenciált	homogén v. differenciált	Homogén
Ármeghatározó pozíció	árelfogadó	ármeghatározó	ármeghatározó	ármeghatározó
Ár és határkötség viszonya	$P=MC$	$P>MC$	$P>MC$	$P>MC$
Belépési korlátok	nincs	nincs	van	van
Hosszú távú gazdasági profit	nincs	nincs	van	van

1.1. Versenyzői piac vs monopólium

$$\max_y \pi(y) = \max_y [r(y) - c(y)]$$

VERSENYZŐI PIAC (árelfogadó)

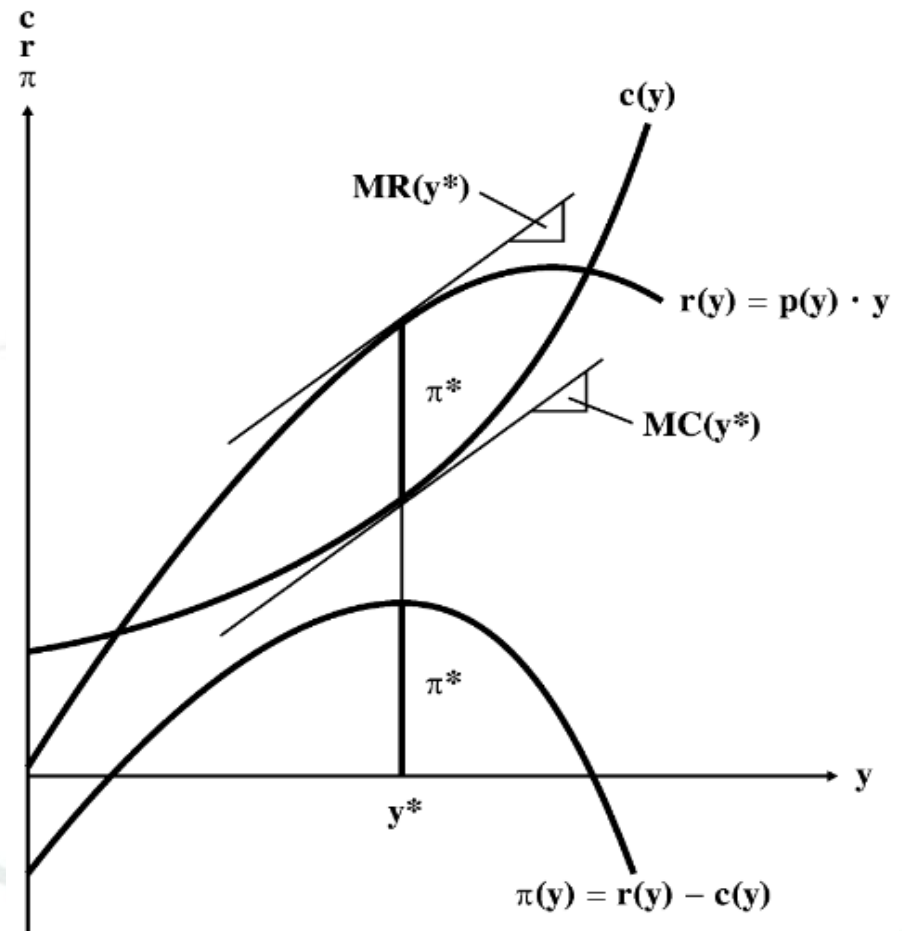
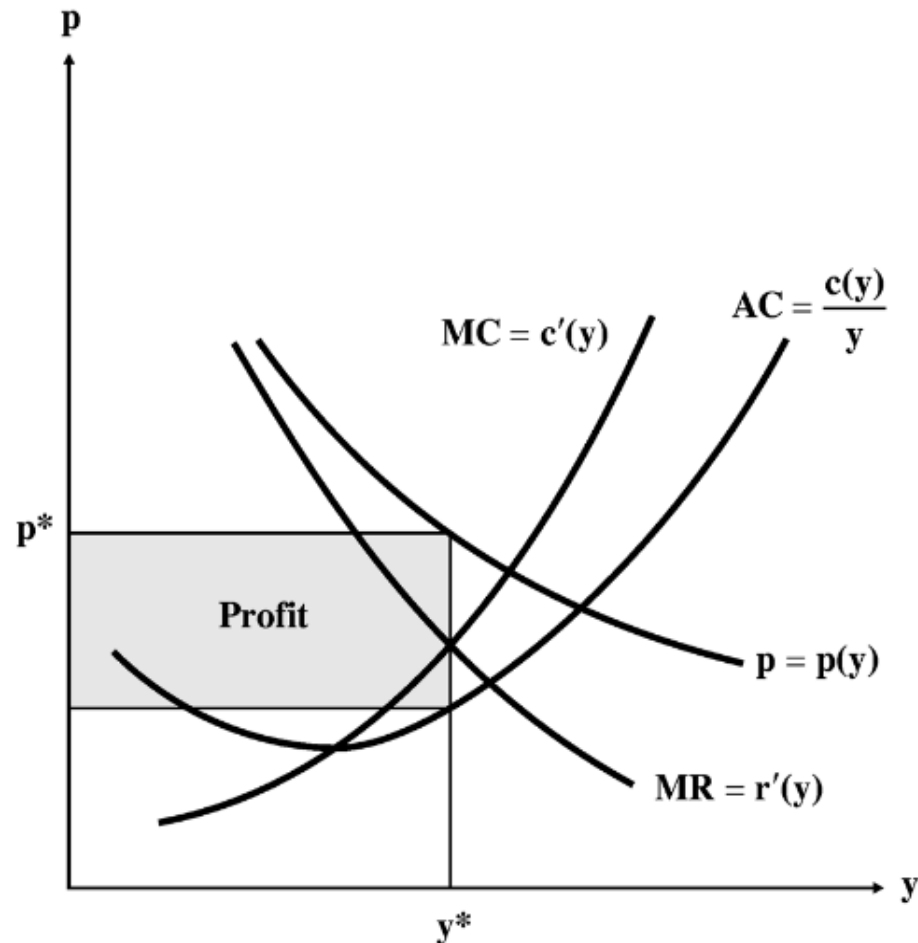
- $r(y) = \bar{p}y$
- $MR = \frac{dr(y)}{dy} = \bar{p}$
- $MC(y) = \frac{dc(y)}{dy} \rightarrow$ „KÍNÁLATI FV.” (S)

- $MR \equiv \bar{p} = MC(y)$

MONOPÓLIUM (ármeghatározó)

- $r(y) = p(y)y$
- $MR = \frac{dr(y)}{dy} = \frac{dp}{dy}y + p =$
 $p \left[1 + \frac{dp}{dy} \frac{y}{p} \right] = p \left[1 + \frac{1}{\varepsilon_p} \right] =$
 $p \left[1 - \frac{1}{|\varepsilon_p|} \right]$
- $MR = p \left[1 - \frac{1}{|\varepsilon_p|} \right] = MC$

Monopólium profitmaximalizálása (grafikusan)

Lineáris keresleti görbe

$$p(y) = a - by$$

VERSENYZŐI PIAC (árelfogadó)

- $MR \equiv \bar{p} = MC(y)$
- $p(y) = a - by = MC(y)$
- Kereslet = Kínálat (MC)

MONOPÓLIUM (ármeghatározó)

- $r(y) = p(y)y = ay - by^2$
- $MR = \frac{dr(y)}{dy} = a - 2by = MC$
- **A monopóliumnak nincs kínálati fv-e.**

(egy árhoz, p^M -hez, sok kibocsátási szint tartozhat, y^M -et ugyanis a D ($y(p)$), ill. MR fv. határozza meg)

1.2. Haszonkulcsos árképzés, Lerner-index 1.

- $MR = p \left[1 - \frac{1}{|\varepsilon_p|} \right] = MC$

A profitmaximalizáló monopólium mindig a keresleti görbe rugalmas szakaszán tevékenykedik! $|\varepsilon_p| > 1$

- Ha $|\varepsilon_p| < 1$ lenne (azaz $\left| \frac{\Delta y(\%)}{\Delta p(\%)} \right| < 1$) \rightarrow az y egységnyi csökkentése az árat ennél jobban növelné \rightarrow bevétel jobban nőne, mint a költség \rightarrow az eredeti állapot nem lenne profitmaximum

1.2. Haszonkulcsos árképzés, Lerner-index 2.

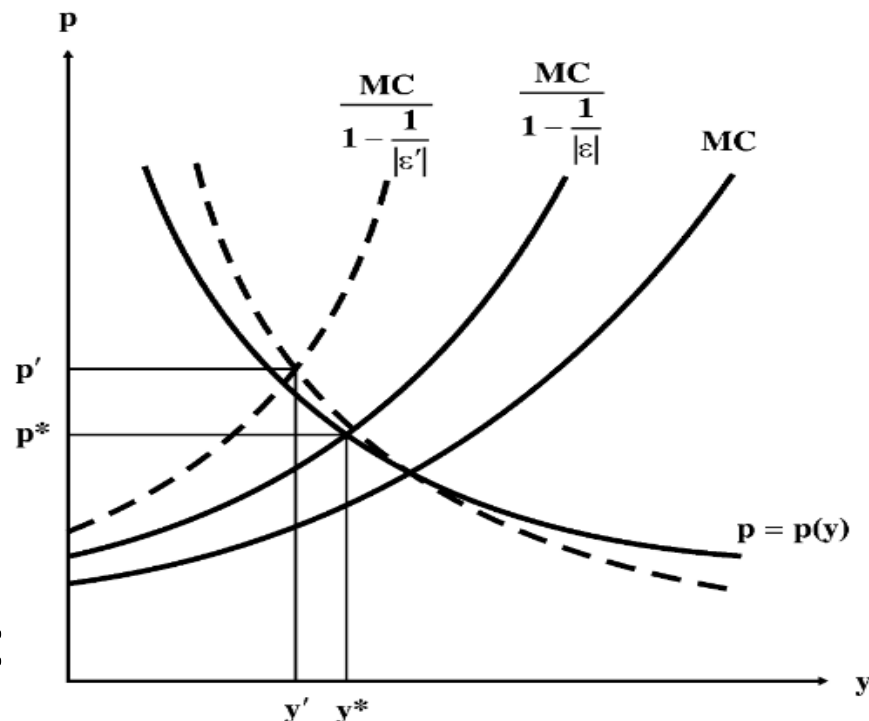
- **Haszonkulcs (markup):**

A piaci ár határköltség feletti haszonszázaléka:

$$\frac{p}{MC} = \frac{1}{1 - \frac{1}{|\varepsilon_p|}} > 1$$

- **Lerner-index (monopolerő):**

A monopolista által szabott ár hány százalékkal haladja meg a határköltséget.

Ha $|\varepsilon'| < |\varepsilon| \Rightarrow p' > p^*$

$$L = \frac{p - MC(y)}{p} = \frac{p - p \left[1 - \frac{1}{|\varepsilon_p|} \right]}{p} = \frac{1}{|\varepsilon_p|}$$

1.3. Miért jönnek létre monopóliumok

1. Minimális hatékony méret

- **Természetes monopólium** (Ha az állandó költségek nagyok és a határköltség kicsi – pl.: közszolgáltatások)

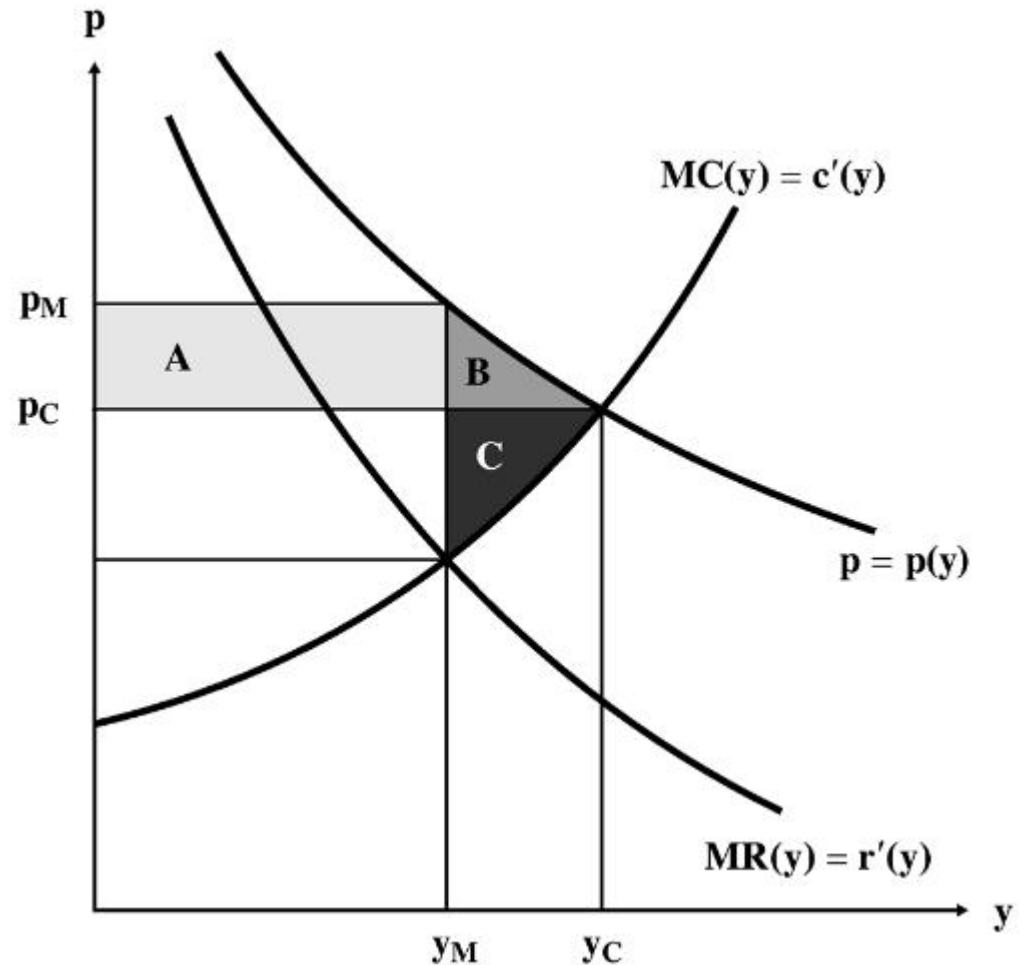
2. Kartell (OPEC, De Beers gyémántkartell)

3. Történeti fejlődés véletlene folytán

4. Állami szabályozás révén (Középkori Anglia, koncesszió)

1.4. A monopólium hatékonyságvesztése

- Versenyzői piac: y_C
- Monopólium: y_M
- Az „A” FT \rightarrow TT
- A „B” FT \downarrow
- A „C” TT \downarrow
- **HTV: C+B**

Szabadalom (patent)

- Kizárólagos jog (monopol pozíció), előnyök kiaknázására $\rightarrow \pi \uparrow \rightarrow K+F$
- Túl hosszú idő \rightarrow **HTV**
- Szülészeti fogó (obstetric forceps)
- Mi van, ha a **HTV** nagyon magas? (gyermekbénulás, malária vagy rák elleni gyógyszer)

1.5. Versenyszabályozás

1. Kartell tilalma
2. Tisztességtelen piaci magatartás
3. Gazdasági előnnyel való visszaélés
 - Hírnévrontás
 - Megtévesztő tájékoztatás
 - Utánzás
 - Üzleti titok megsértése
4. Fúziókontroll
 - **Piaci koncentráció (Hirschman–Herfindahl-index, HHI)**
ahol s_i i . vállalat piaci részesedése
5. Dömpingár (AC alatti ár ne legyen)
6. Regulációs politikák

$$HHI = \sum_{i=1}^N s_i^2$$

Monopóliumok szabályozása

6. Regulációs politikák

- Határkötség (**MC**) alapú (természetes monopóliumnál a profit lehet negatív – ha $\min AC$ a keresleti görbétől jobbra)
- Átlagkötség (**AC**) alapú (méltányos árpolitika – csak normál profit legyen)

2. MONOPOLISTA VISELKEDÉS

2.1. Árdiszkrimináció

1. Elsőfokú (tökéletes)

1. Amazon könyvvásár, alkudozás
2. Társadalmilag kevésbé elfogadott

2. Másodfokú (nemlineáris árképzés)

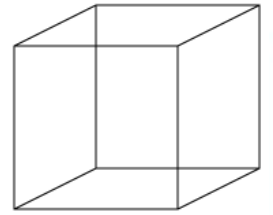
1. „Magyar MARS csoki”
2. Fogyasztói önszelekció

3. Harmadfokú (szegmentált piac)

1. Társadalmilag általában jobban elfogadott
2. DE: Costa Coffee „Fair trade” stratégiája
3. DE: kis kapucsínó–közepes kapucsínó–nagy kapucsínó

Árdiszkrimináció

- Mi a közös az alábbiakban?
 - Első osztályú repülőjegy
 - TESCO csomagolás
 - Lassú IBM nyomtató
 - Professzionális szoftver
 - Keményborítású könyv
 - Afrikai lepukkant közkórházak

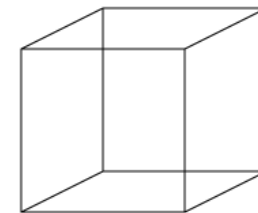
Földrajzi árdiszkrimináció

The
Economist

1. *The Economist* újság ára (2017 november)
 - Gibraltár £**4.70** → ← Great Brittan £**5** (árfolyam 1:1)
 - Belgium €**7.5** → ← Franciaország €**6.5**

2. Gyógyszercég Afrikában olcsóbban dobja piacra a termékét. (többen hozzájutnak, és lesz π növekmény is)

MIT TANULTUNK MA?

1. PIACSZERKEZETEK

- 1.1. Versenyzői piac vs Monopólium
- 1.2. Haszonkulcsos árképzés, Lerner-index → piaci hatalom
- 1.3. Miért jönnek létre monopóliumok → „természetes”
- 1.4. Monopólium hatékonyságvesztesége → HTV
- 1.5. Versenyszabályozás

2. MONOPOLISTA VISELKEDÉS

- 2.1. Árdiszkrimináció → több egységár
- 2.2. Termékdifferenciálás → folyt. köv.